

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

Є книжки, які розповідають історію. А є ті, які не дають історії зникнути. Для мене книжка Максима саме така.

У 2022 році він залишався в Маріуполі цивільним журналістом і волонтером. У місті, яке поступово втрачало світло, зв'язок, воду, знайомі будинки й цілі вулиці; він і далі робив те, що вмів: працював, допомагав, фіксував, говорив.

І це, напевно, одна з речей, які найбільше вразили мене під час читання його спогадів. Бо в момент, коли навколо руйнується звичний світ, журналістика раптом перестає бути просто професією. Вона стає способом не дати зникнути правді разом із будинками, вулицями й людьми. Зафіксувати події тоді, коли ще ніхто не знає, яка буде їхня історія завтра. Запам'ятати імена. Зберегти деталі. Залишити свідчення про те, що відбувалось насправді.

І, мабуть, справжню вагу цієї роботи до кінця розумієш лише через роки. Коли те, що журналіст записував як сьогодення, вже стало історією. Коли навколо цієї історії з'являються брехня, маніпуляції та спроби переписати минуле – а в тебе лишаються зафіксовані факти, фотографії, матеріали, імена і голос людини, яка може сказати: я був там і я це бачив.

Максим був там. І робив свою справу тоді, коли навіть можливість залишатися журналістом у Маріуполі вимагала сміливості. Він пише про те, як журналісти попри все працювали на місцевому телебаченні, коли Маріуполь уже був у вогні. Як виходили в ефір. Як їм погрожували представники «днр». Як паралельно з журналістською роботою постало волонтерство, бо в якийсь момент у місті, де люди

«вагалися», вже неможливо було просто залишатися осторонь. Журналіст ставав волонтером. Цивільний – військовим. Хтось ішов у тероборону. Хтось шукав ліки, воду та їжу. А хтось не припиняв вести інформаційної оборони міста.

Максим залишився одним із тих, хто фіксував. І саме тому його книжка для мене має цінність не лише як особиста історія. Це документ.

У ній немає безіменних персонажів, вигаданих для драматургії. Тут живуть реальні люди. Вони мають прізвиська, голоси, професії. Вони ходять реальними маріупольськими вулицями. Вирішують те, що й здійснюють. Бачать те, що насправді відбувалося.

У Максима залишилися фотографії. Матеріали. Свідчення. Деталі, які людська пам'ять із часом неодмінно починає стирати. І він зібрав їх у книжку, наче уламки розбитого міста, які вдалося винести із собою.

Мені особливо важливо було її прочитати ще й тому, що я сама колись була маріупольською журналісткою. Ми з Максимом знали наше місто ще до того, як воно стало відомим усьому світові через війну. Те місто, де журналісти зустрічалися на знімальних локаціях, телефонували одне одному, знали редакції, операторів, фотографів, героїв майбутніх сюжетів. Де назва вулиці була просто адресою, а не координатою чиеїсь трагедії.

У 2022-му наші Маріуполі стали різними. Я опинилася серед військових. Максим залишився в цивільному місті. І тому, читаючи його книжку, я ніби вперше побачила ще один Маріуполь, який весь цей час існував поруч із моїм.

Поки ми переміщувалися містом зі своїми завданнями, Максим рухався ним своїми маршрутами. Поки для нас одні місця ставали позиціями, для нього вони залишалися редакціями, будинками, місцями зустрічей, точками допомоги людям. Поки ми тримали свою лінію оборони, цивільний Маріуполь тримав свою. І Максим дозволив мені через кілька років побачити, як це було.

У його книжці працюють навіть не великі події, а дрібні впізнавання. Знайоме прізвище. Знайоме обличчя. Назва проспекту. Вулиця, яку можеш пройти подумки із заплющеними очима. Людина, яку пам'ятаєш зовсім з іншого життя, – і раптом читаєш, що вона робила в ті дні, поки ти сама була... зовсім поруч.

І тоді книжка перестає бути просто текстом. Максим ніби проводить тебе своїм Маріуполем 2022 року за руку: ось тут ми працювали, ось тут допомагали, ось ця людина була поруч, ось цей учорашній цивільний пішов у тероборону, цей став військовим, цей волонтерив, а ці люди не припиняли працювати й розповідати світові, що відбувається з їхнім містом.

У цьому, як на мене, й полягає одна з головних цінностей його книжки. Бо історія Маріуполя ніколи не складатиметься з одного свідчення. Вона складатиметься із сотень голосів тих, хто бачив ті самі дні з різних точок міста.

І Максим зберіг один із цих голосів – голос цивільного Маріуполя і водночас голос журналіста всередині нього. Людини, яка не просто переживала події, а й (у силу професії, – як професіонал!) розуміла необхідність їх фіксувати.

Максим був там. Він бачив. Він фіксував. А тепер він залишив нам книжку, в якій зберіг свій Маріуполь – живий, страшний, упізнаваний, населений справжніми людьми.

І це, мені здається, значно більше, ніж просто добра книжка. Це ще один збережений фрагмент пам'яті нашого міста.

Валерія «Нава» Суботіна,
військовослужбовиця,
журналістка та письменниця

ВІД АВТОРА

Ця книжка – не про передумови війни та історію спроб росії знищити Україну, а нас – її жителів – перетворити на зомбі на кшталт росіян. Вона також не аналізує того, що відбулося, і не відповідає на запитання, чому путін – хуйло, а військові та жителі рф – потворні злочинці. В ній ви не знайдете чіткої хронології подій, про це можна прочитати у Вікіпедії або в інших творах, які вже вийшли та виходитимуть іще довго. Ця книжка – про конкретний період життя у конкретному місті очима однієї людини. Про те, як почалася повномасштабна війна саме в Маріуполі, як місто опинилося в блокаді і як рашисти цілеспрямовано й цинічно почали його знищувати. Це – відбиток мого сприйняття тих днів, зріз реального побуту людей в умовах блокади та безперервних обстрілів. Те, що я сам пережив і побачив на власні очі. Те, що пережили люди, які були поруч зі мною. І – лише в тих районах, у яких я сам безпосередньо перебував у ті дні. Бо в тих умовах украй складно було дізнатись, що відбулося вчора чи сьогодні навіть у сусідньому кварталі. Без мобільного зв'язку та Інтернету спиратися можна було лише на власні органи чуттів та розповіді військових, волонтерів і знайомих, із якими вдавалось поспілкуватися. Тож певних подій, знакових і важливих саме для вас, я міг просто не побачити. А ще – всі свої записи я залишив, коли все ж довелося покинути Маріуполь. Тому викладене далі – це реконструкція подій за моїми власними спогадами, фотографіями, відеозаписами та публікаціями в соціальних мережах. Інколи я можу плутатися в датах та годинах, але сам фактаж – найцінніше, що тут є, – викладено в первин-

ному вигляді. Без доповнень та прикрас. Тож деякі події перемішуються, деякі сплітаються у щільний клубок із нервів, спогадів, вагань і рішень. Котрі згодом виявлялися як правильними, так і геть хибними. Але на той час найважливішим було визначитись та ухвалити хоч якесь. Бо дати собі час на обмірковування часто було майже рівноцінно загибелі. Поки я пишу ці рядки, війна ще триває. Але я не хочу чекати або підбивати якісь підсумки. Я хочу донести побачене до якомога більшої кількості людей. Навіть до тієї їхньої подоби, яка живе на теренах рф і з материнським молоком усотувала шовінізм, ксенофобію та презирство до інших націй та народів. Також – аби зберегти первісну атмосферу – я намагався не доповнювати розповіді деталями, які дізнався вже після втечі на вільну територію. Тому події, про які вже відомо більше фактів, я залишив у тому вигляді, в якому знав і сприймав саме в той період і саме в тих умовах. І я сподіваюсь навіть не на те, що вам буде цікаво, хоча це був би приємний бонус. А на те, що написане можна буде використати в подальшому як беззаперечний доказ того, що росія в нинішньому її вигляді та з наявною ідеологією – займа країна на мапі світу.

ПРОЛОГ

Після заяви пана путлера про визнання лднр, початок повномасштабного вторгнення був лише питанням часу. Більшість людей з мого оточення це розуміла. Точилися суперечки, в яких межах він їх визнав, коли саме почнуться бойові дії, чи довго орки будуть брязкати зброєю на кордоні та як має відреагувати світова спільнота. Але усвідомлення, що ще восьми років у нас немає, настало в той самий момент, коли дума рф підтримала істеричне рішення свого незмінного царя-ватажка. Проте ми не усвідомлювали, що відносний мир та спокійне життя закінчатся так скоро. Хтось звинувачував американських партнерів у нагнітаннях, хтось звинувачував Зеленського за його промову в Мюнхені, у якій він наполегливо махав ганчіркою з написом «ядерна зброя» перед вирлами бикуватого пуйла, хтось виправдовував обох. Власне я думав, що все відбуватиметься повільно і тягомотно, а активні бойові дії розпочнуться приблизно в середині червня. Та й то, лише на територіях Донецької й Луганської областей. Як я помилявся! Ці 8 років усе ж розбалували багатьох. Та й створили відчуття хибної безпеки. Навіть більшість із тих, хто розумів, що війна почалася у 2014-му і досі триває, не могла сприйняти, що звичне життя закінчиться вже зараз. Уже скінчилося. І треба переформатовувати свій алгоритм мислення й терміново спрямовувати свої дії на активну підтримку волонтерів і військових та виживання цивільних у воєнних умовах. Але хто був насправді зібраний та готовий до будь-якого сценарію – це якраз наші оборонці й волонтери. Ті, для кого ці 8 років не були аж такими мирними та комфортними. І саме

завдяки їм Україна змогла пошліфувати дзьоби мутованій курці з украденого у Візантії герба. Щоправда, звістка про офіційне визнання путлером ОРДЛО сколихнула патріотичну спільноту Маріуполя. Одразу після його заяви активіст Іван Синєпалов запропонував зібрати стихійний мітинг. Було близько 23-ї години. Інформацію я побачив в одній із груп месенджера, коли вже підходив до дому. До того цілий день не їв, тож купив у крамниці якусь солодку булочку з начинкою і вже уявляв, як угризаюся в її нутрощі. Проте – що робити – розвернувся біля торця своєї п'ятиповерхівки та рвонув до площі перед Драмтеатром. Людей, звісно, через пізній час було небагато. Але те, що народ зібрався так пізно й буквально за пів години, – це вже був показник. Наступного дня патріотична спільнота влаштувала вже повноцінний багатолюдний мітинг. Люди ділилися думками, консолідувалися, визначали плани на майбутнє. Черга охочих підійти до вільного мікрофона не переривалася години дві і, якби батарейки не почали сідати, віче тривало б набагато довше. Навіть після офіційного завершення містяни ще довго не розходились, відновлювали й налагоджували контакти та обговорювали майбутні дії. Окремим сюрпризом стала коротка промова лідера гурту «Бумбокс» Андрія Хливнюка, в якого саме того дня був концерт у Драматичному театрі. І за якихось пів години до виступу йому не було запаadlo вийти до людей та сказати кілька обнадійливих фраз. «Ми в себе вдома. Ніхто нас звідси не вижене. Хоча – нехай спробують, придурки. Слава Україні!» Вельми наснажливу та гарячу промову видала навіть моя інтровертна колега з ТК «Сігма» та «Донбас» Катерина Анікеєнко. Саме це підштовхнуло й мене до думки, що стояти і слухати – то добре, але можна щось і сказати. Два дні тому я якраз написав вірш про путіна і планував його презентувати на літературному вечорі, який мав пройти у п'ятницю в просторі «Халабуда». Отож не стримався, виманив мікрофон у головної організаторки зібрання – до речі, ще однієї колеги,

з ресурсу 0629 – Марини Молошної й презентував свій вірш на мітингу. А поетичка, звісно, не відбулася, «Халабуда» у найближчі дні знову перетворилася на потужний волонтерський центр, там ми неодноразово зустрінемося з рятувальником, який мав організувати ті читання, – Максимом Повненьким, але вже зовсім з іншого приводу. Проте після такого масштабного й натхненного заходу засинав я у піднесеному настрої. І можна сказати, що насправді прокинувся лише за добу, вже 24 лютого.

Мітинг біля Драмтеатру

24 ЛЮТОГО

«Привіт, котику, що робити, вони на нас напали». 5:23 ранку. Спросоння я не зрозумів що до чого й у звичайній манері спробував заспокоїти свою дівчину – Луну. Вона, на відміну від мене, вже кілька ночей не могла заснути через тривожні новини. Тож я вчергове наголосив, що наша робота пов'язана з інформацією, і найкращим рішенням буде обговорювати все це у колективі, а не вихоплювати найобурливіші дописи з соцмереж. Мабуть, на щастя за кілька місяців до того я зміг умовити її влаштуватися до нас на телебачення літредакторкою, тож водночас перестав хвилюватись, бо вона принаймні буде поруч. Я промоніторив соцмережі й зрозумів: усе пиздець як серйозно і треба терміново щось робити. Тут уже мені зателефонувала наша шеф-редакторка Лера. Часу зволікати не було. Поки наші захисники та захисниці відбивають атаки путінського кодла, треба негайно починати розповідати людям, що коїться і що з цим робити. Нестача інформації призводить лише до більшої паніки. Хоч би яка тривожна ця інформація була. Коли її немає зовсім – тотальна торба всьому. Тим більше – на місцевому рівні. Те, чого не розкажуть і не порадять на центральних телеканалах, можемо зробити ми. Тож рішення було одне: треба терміново бігти на роботу й готувати спецвипуски якомога швидше. Близько 8-ї я з першою партією колег уже був у офісі й починав збирати випуск. За кілька хвилин до нас приєдналися інші. Деякі відділи задля безпеки відправили на дистанційку, але ньюзрум – кореспонденти та редактори, режисери, монтажери, оператори та водії – мали б розуміти важливість своєї місії. Проте вже з першого дня війни на роботу вийшли не всі. Звісно, через обстріли хтось просто не зміг дістатися офісу... Але краще розповім про тих, хто все ж прийшов, добігав протягом дня або робив свою справу дистанційно. Окремо мене вразили

колеги з Донецька, яким уже довелося працювати в подібних умовах. Мінімум нервів, максимум практичності. На тлі загального стресу було зрозуміло, що з цими людьми ми точно впораємось. Та й до наших кореспондентів запитань було мінімум. Через брак водіїв та операторів вони по дорозі на роботу самі знімали, яка ситуація в магазинах і аптеках поруч із їхніми домівками, й це вже було щось. Коли до цього додалося відео з корпунктів «Донбасу», ми зрозуміли, що ще й зможемо зробити спецвипуски на достатньому рівні. Окремо здивував та дивував решту часу, поки ми ще могли працювати, оператор із Рубіжного Вітя Сліпеч. Без журналіста й доступу до офісу з технікою він до останнього намагався щось знімати хоча б на телефон, а після – моніторив соцмережі й закидав корисною інформацією щодо Луганщини. Зокрема, саме через таких колег я й обожаю свою роботу. Перший спецвипуск ми встигли зробити на 11-ту годину. Я, сидючи у кадрі, спершу відчув себе Левітаном, але, враховуючи історичний бекграунд, одразу погидував такими паралелями. Але першим із місцевих ЗМІ повідомляти своєму місту такі новини було бентежно. Водночас, усе розуміючи, я не міг позбутися відчуття певної нереальності. Потім – нон-стоп збір, оброблення, пошук відео, монтаж, верстка й ефір на 14-ту, 16-ту та 18-ту. Варто зазначити, що редакція в нас хоча й конвергентна, але невелика, а тут зменшилася ще на третину. Щодо «Сігми» – найстаршого телеканалу міста – одразу вирішили: на її платформі будемо лише ретранслювати новини, які даватимемо в прямому ефірі на «Донбасі», що мовив на Луганську та Донецьку області, ще й був каналом-переселенцем із Донецька. Те, що студія буде та сама, ми вже не переймалися: часу писати новини окремо не мали, а результат потрібен був якнайшвидше. То більше, що ми самі переймалися: а що нині відбувається у місті, області та Україні, куди ховатись під час обстрілу, як евакуювати близьких, яка ситуація в магазинах, аптеках та на заправках, як надавати першу допомогу, якщо людині поруч

відірвало, наприклад, кінцівку, і безліч інших речей, на які до того більшість не звернула б уваги, навіть якби воно кілька разів сплигло у стрічці новин. Інформації було забагато, вона лилася з купи джерел, як дощ через умовний дах, гроші на реконструкцію якого недобросовісний підрядник розпиляв разом із муніципалітетом. Проте ми визначились із найбільш вірогідними джерелами. Влада, поліція, рятувальники, військові. Телеграм-канали з оперативним відео. Все є. Очільники областей вже активно надавали інфу. Донецька – Кириленко, Луганська – Гайдай. Загарбники вже обстріляли купу населених пунктів. І – першого ж дня їбонули по лікарні! У Вугледарі. 4 людей загинули, 10 постраждали, 6 медиків отримали поранення. На той момент здалося, що саме це край і саме тут пролягає межа жорстокості наших сусідів, які нібито прийшли нас визволяти. На жаль, ми помилялись, і це ще був один із найменш лютих учинків недолюдків, які називають себе росіянами. А ми ще й сперечались, як буде правильно українською – Угледар чи Вугледар. Як це згодом стане недоречно! А в Маріуполі перші снаряди adeptів секти свідків радянщини впали на вулицю Більшовицьку. Звісно, ця вулиця декомунізована і нині називається просто Вишнева. Та це ж не обходить покидьків, які припхалися нас «визволяти». Два снаряди «Смерча» – отримуйте, це така гуманітарка. На додачу – захуяємо «Шлях Ілліча», чом би й ні? (Це селище поблизу аеропорту Маріуполя, нині називається Покровське). Чи не іронічно? А, вибачте, ні. Після обстрілу – 3 загинилих, 6 поранених. Голова Луганської військової адміністрації Сергій Гайдай одразу наголосив усім цивільним: зйобуйте. Так, попри інформацію з деяких рагульських ресурсів евакуація громадян Донецької та Луганської областей, зокрема Маріуполя, була організована вже у перші дні війни. І тривала, аж поки під Волновахою рашисти пошкодили залізницю. Виїхати можна було й автотранспортом, поки військові терористи раші та дири не блокували Маріуполя повністю. І повідомлення про це були,

зокрема, їх транслювали й ми в ефірі та у соцмережах. Дехто їхав, та загалом – хто хотів? Більшість переважно сподівалася пересидіти, хтось розраховував, що зможе гідно зустріти й «пригостити» ворогів. А дехто вже планував їх частувати у прямому сенсі. Проте втрапили всі. Ніхто не думав, що рашисти навіть не намагатимуться захопити Маріуполь. Що вони його саме знищуватимуть. І місто, і людей. Все, до чого дотягнеться їхня зброя. При цьому з Донецької області того дня виїхали понад 7,5 тисяч людей. А у спеціально знятому відео поліціанти ще благали з розумінням поставитись до того, що доводиться перевіряти автівки. Розумієте, спеціально записали для громадян таке відео, аби пояснити ту необхідність!!! Тим часом мер Маріуполя на терміновому брифінгу засудив бізнесменів, які виїжджають. Пояснив необхідністю, щоб усе нормально функціонувало: магазини, аптеки, торговельні центри... На той час він іще був у місті. Як далі побачимо – ненадовго.

24 лютого, перший спецвипуск об 11 (скрін випуска)

Протягом перших годин керівник рятувальної аварійно-водолазної служби Олександр Татай вже отримав поранення під час роботи. А от перші особи держави не гребували популізмом. Міністр оборони Різніков, його заступниця Ганна Маляр, президент Зеленський – усі наперебій торочили: йдіть до лав самооборони лише з паспортом, зброю видадуть усім, будемо боронити країну разом. Однак професійніші військові, очевидно, мали більш реалістичну думку. Не знаю, як в інших містах, але в Маріуполі до лав тероборони було записатись непросто. Декому зі знайомих удалося. Але всі твердили: абикого не візьмуть. Не маєш досвіду поводження зі зброєю – пиздуй волонтерити. І це, звісно, правильно. Проте на той час у мене навіть була певна ейфорія щодо дій Зеленського. Бо після всіх міжгалактичних факапів такого я не очікував. А тут – і бліцкриг рашистів не вдався, й «Байрактари» їбошать, і наші купу москальської техніки попалили, й самих кацапів повбивали вдосталь... Все було аж надто позитивно, але часу аналізувати поки що не було. Почався період, коли довго розмірковувати про щось було надмірною розкішшю, бо це потребувало часу. Поки непокоїли більш нагальні на той час проблеми. Наприклад, із переліку протибомбових укриттів, який надала пресслужба міської ради, відсотків 70 були зачинені або в незадовільному стані, деяка інфа від перших осіб держави за кілька хвилин могла виявитися фейком, а дані про евакуаційний потяг, наприклад, о 13-ій годині, могли кілька разів змінюватись і в результаті він міг виїхати навіть раніше. А часу надати актуальну інформацію чи її перевірити – катма. І ось тут яскраво відчувалося, що найбільш актуальні та корисні ресурси для надання своєчасної інформації – це соцмережі та месенджери. Аж ніяк не телебачення і тим більше – не газети. Випусковою редакторкою була Наталія Дєдова, я допомагав їй верстати випуск, шукати інформацію, писати й редагувати матеріали. Довелось і знову сісти в кадр. Хоча на другий випуск

устигли й наша сурдоперекладачка Уляна Шумило, і постійний ведучий «Донбасу» Сергій Палич, але через істеричний припадок, коли він за якусь дрібницю вкотре зчепився з Улянєю, шеф не витримав і послав його, м'яко кажучи, додому. Тож наступні випуски теж лишилися за мною. Весь цей час люди стояли в черзі по продукти й вигрібали гроші з банкоматів. Ми на це часу не мали. У місті запровадили комендантську годину, супермаркети зачинялися вже о 20-ій. Останній випуск мав вийти о 18-ій. Я ще непокоївся, чи не варто відпрацювати ще один. І добре, що керівництво вирішило: на місцевому рівні воно поки не треба. Тим більше, через сумбур пошуку та фільтрування інформації я не міг привести до ладу і впорядкувати свої думки, тобто що та як, власне, далі робити саме мені в побутовому плані. І до кінця не усвідомив, що справді варто терміново знімати готівку й таритися ящиками консервів. І дарма. Луна, яку я весь день намагався заспокоїти, мовляв, то все фігня, не панікуй і вся ця вертепна дикуха стихне за тиждень і все нормалізується, виявилася практичнішою за мене, який хизувався роками туристичного досвіду та адекватним (читай – пофігістичним) сприйняттям надзвичайних ситуацій. Спершу між третім та четвертим випусками вона мене все ж умовила кинути на якийсь час моніторинг і вийти до банкомата. А після роботи не зволікати і сходити до «АТБ» й хоча б трошки закупити їжі. Дорогою додому я все ж вирішив постояти в черзі до банкомата. На це пішло близько трьох годин. Результат – лише 3000 в одні руки. Щоправда, за цей час устиг поспілкуватися зі всіма родичами, до яких зміг додзвонитися, трошки впорядкувати думки щодо завтра, промокнути під дрібним дощем, висохнути і вкотре розіллися й засмутитися через місцевих, які сприйняли початок війни як добру нагоду нахуяритися вщент, звести старі рахунки між собою та створити нові конфлікти з тимчасовими знайомими. Із розмови з рідними я зрозумів, що в деяких будинках, де є підвал, ніхто не знає, де від нього

ключі, і взагалі не планує його облаштовувати й там ховатися. Звісно, це було лише до перших масованих обстрілів, але все ж усвідомлення початку війни було не в усіх. Навіть у мене. Коли я повернувся додому, то ще й наїхав на Луну за те, що вона порушила мій холостяцький феншуй і перетягла диван від балконних дверей до серванта. На своє виправдання можу лише сказати, що в серванті теж було скло, яке я потім зняв і поклав так, аби воно нічого не пошкодило. А вікно на балкон закривала тканинна ролета. Проте трохи соромно мені й досі. То більше, що це наразі був останній раз, коли ми могли спати, обійнявши одне одного, а по нас завзято товклася кішка Аліса.

25 ЛЮТОГО

Перманентна тривога, але цілком бойовий настрій. На другий день війни ми працювали в уже звичному після вчора ритмі. Журналісти, які залишилися в обоймі разом з операторами та двома водіями, робили, що могли. У той час ми з шеф-редакторкою та випусковою самі шукали інфу, відео та фото, технарі терміново монтували, і фінальний текст я вперше читав уже в ефірі. Не було часу навіть виокремити головне з повідомлень місцевої влади: пости Кириленка та Гайдая ми просто скринили й начитували цілком. Обмежений склад, необмежена кількість інформації й постійні сумніви, чи справді ми вибрали найбільш важливе та корисне на цей момент. Аптеки, протибомбові укриття, загальна ситуація у місті та області... Не обійшлося й без факапів, але про це я дізнався вже набагато пізніше, коли вибрався з блокади. Ворог таки зміг відтягти увагу та ресурси активістів і волонтерів укидом про те, що літаки, мовляв, скидатимуть бомби на певні мітки. І про це

не казав тільки лінивий. Чиновники всіх рівнів, правоохоронці, рятувальники. Звісно ж, і ми стали шерити інфу про те, що такі позначки треба зафарбовувати й пильнувати корегувальників. Останнє, звісно, не втратило актуальності. А от щодо міток – виявилось, що таких засобів просто не використовують.

Обстріли тривали, але поки переважно по околицях. Місто Щастя було у блокаді, але ми не розуміли, що то таке насправді, та й їхня версія облоги була набагато лайтовіша, ніж те, що чекало на Маріуполь. Лише непокоїло, що одна з наших кореспонденток якраз поїхала туди у відпустку до родичів. Тож у месенджерах ми зі знайомими списувались і планували, як будемо робити бендер-смузі та закидати ними ворожу техніку, ділилися рецептами та планами. Ніхто не думав, що нам то не знадобиться. Бо в літак коктейлем не поцілиш і артилерійського снаряда ним не зіб'єш. А коли вулицями вже активно стали роз'їжджати корита з літерою Z, актуальність такого спротиву дещо зменшилася. Але, зважаючи на те, як наші оборонці масово нищать окупантів і їхню техніку, що розповідають полонені обдристки, та те, що пуйло обламав гнилі зуби об спробу швидко захопити Україну, прогнози були переважно обнадійливі. Увійдуть у місто – будемо херачити. Захоплять місто – будемо партизанити. До цього готувались. Але до тотального знищення забудови готовим не міг бути ніхто. Можливо, окрім купки депутатів ОПеЗдеЖе, які від початку були зрадниками, корегувальниками вогню та тими злочинцями, завдяки яким місто, де жили вони, їхні близькі, рідні, знайомі та колеги, зазнало таких нищівних зрущань. Серед них – відомий у місті руйнівник підприємства «Азовмаш» і аферист Костянтин Іващенко та, на жаль, моя колишня колега Яна Курилова. Кринж за те, що доводилося сидіти з нею в одному ньюзрумі, я відчував давно. Але бажання, щоб їй відірвало кінцівки, як загиблим під завалами Драматичного театру, в мене раніше не виникало. Якщо

не забігати наперед, хотілося наполегливо вірити, що навіть люмпени та довбодятли з опзж та кодла шарія не причетні до воєнних злочинів дивівців та рашистів. Проте за таке толерування ворогів ми заплатили надто високу ціну. І, сподіваюсь, засвоїли цей урок.

Повертаючись до цього дня – його надзвичайно напружені робочі години були останніми, коли я бачив поруч свою кохану. Спершу варто зазначити, що я вельми люблю випити. Вона – якраз навпаки. Але через постійний стрес навіть вона вирішила протягом дня потроху потягувати коньяк, переливши його в маленьку пляшечку. А я в цей час якраз був позбавлений такої можливості. З минулого року я взяв за традицію не пити цілий лютий. Так, саме через те, що це найкоротший місяць. А тепер вирішив, що ніяке пуйло не завадить виконати дану самому собі обітницю. Тож я смакував чай і заспокоював нерви фотографіями зі знищеними загарбниками. Проте було ще одне нагальне питання, яке треба було вирішувати. Луна через усе це дуже непокоїлась і розуміла, що їй буде дуже тяжко жити в умовах війни. І спершу я намагався її заспокоїти, але, враховуючи той пиздець, який насувався, її рішення виїхати було напрочуд зваженим та слушним. Відучора вона ходила на роботу з уже зібраною сумкою. А тут іще з'явилась інформація про черговий евакуаційний поїзд. Так от, навіть нормально попрощатися ми не встигли. Лише трохи пообіймались та сказали одне одному кілька приємностей. І – мені треба було бігти на черговий ефір. Коли я вийшов зі студії, Луна вже поїхала. А в мене на столі лежав невеликий іржавий ключик. Минулого літа вона знайшла його під час подорожі до Червоноградського замку в Тернопільській області. Діставалися туди з Маріуполя ми понад дві доби; поки спускалися стежкою до самої будівлі, почалася сильна злива, але вона змогла побачити цей артефакт у кущах. Ми жартували, що це ключ від якоїсь скрині зі старовинним скарбом. І Луна зберегла його на пам'ять. Тепер вартість